

Ива Тошић¹

ОДНОС ДРЖАВЕ И ЦРКВЕ У ПОГЛЕДУ ПЕНЗИЈСКОГ, ИНВАЛИДСКОГ И ЗДРАВСТВЕНОГ ОСИГУРАЊА СВЕШТЕНИКА И ВЕРСКИХ ЛИЦА

Сажетак

У свешћу не постоје једнообразни модели односа између државе и цркве. Ти односи могу бити засновани на моделу одвојености цркве и државе или моделу државних цркава и доминантних религија, а у оквиру ових јављају се различити системи који варирају од умерених ка екстремним. Ипак, може се рећи да су доминантна три модела ових односа, модел сироти раздвајања, модел државне цркве и плуралистички модел. Ови односи су од изузетно значаја када је у питању здравствено, пензионо и инвалидско осигурање свештеника и верских лица, поштово у земљи као што је Република Србија где је опредељење за свештовну државу постојало на ранј уставиој начела.

У првом делу рада аутор се бави односом који постоји између државе и цркве и моделима тих односа који постоје у свешћу, као и осигурањем свештеника и верских лица у појединим земљама Европе. У другом делу ће бити речи о регулисању овој осигурања у Републици Србији, као и пољемци да ли финансирање пој осигурања из државној буџета повређује одредбе прописане Уставом.

Кључне речи: свештеник, верско лице, осигурање, буџет, држава, црква.

1. Увод

Будући да је део јавне сфере, религија се неминовно сусреће са државом и њеним правним поретком. У том смислу, треба истаћи да је историја великог броја правних институција прожета утицајем религије, или представља покушај њеног истискивања из државе и правног поретка.² Односи између верских заједница и државе могу бити засновани на ставу преплитања и ставу раставе. У оквиру ових

¹ Истраживач приправник у Институту за упоредно право у Београду

² V. Đurić, „Ustavno-pravni modeli odnosa između države i crkava i verskih zajednica u Evropi“, *Годишњак факултета правних наука*, Бања Лука, 2011, 140.

начелних опредељења јављају се различити системи односа који варирају од умерених ка екстремним. Иако у неким земљама верске заједнице задржавају потпуну аутономију, оне ипак остају део јавног живота.³

Устав Србије од 2006. јасно прописује да је Србија световна држава и да су цркве и верске заједнице одвојене од државе. Уставом од 2006. године опредељење за световну државу је не само Уставом изричито гарантовано већ је уздигнуто на ранг уставног начела.⁴ Одговарајуће раздвајање цркве и државе је у интересу како заштите верске слободе, тако и државне аутономије.⁵

Слобода вероисповести представља једну од основних људских слобода и једно од основних права прокламованих Уставом.⁶ Будући да спада у лична права и слободе, заправо права и слободе испољавања личности, слобода вероисповести била је веома рано прокламована у правним актима којима су гарантована људска права и слободе и, у том смислу, припада првој генерацији људских права и слобода. Данас је у већини држава Уставом потврђена слобода вероисповести. Европски суд за људска права истакао је да је слобода мисли, савести и вероисповести конститутивни елемент демократског друштва и његовог плуралистичког карактера. Она је од суштинског значаја за идентитет верника и заштиту њиховог животног става.⁷ Међутим, слобода вероисповести увек мора бити на одговарајући начин уравнотежена са правима и легитимним интересима других.⁸

Једно од значајних питања у погледу односа државе и цркве је сте питање уплате доприноса за пензијско, инвалидско и здравствено осигурање свештеника и верских лица. Средства за уплату доприноса за обавезно пензијско и инвалидско и здравствено осигурање обезбеђују се у буџету Републике Србије до висине најниже месечне основице доприноса прописане Законом о доприносима за обавезно социјално осигурање. Поставља се питање да ли могућност финансирања здравственог,

³ G. Robbers, „Church autonomy in the European court of human rights— recent developments in Germany“, *Journal of Law and Religion*, 2010, 282.

⁴ Устав Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 98/2006, члан 11.

⁵ R. Audi, *Democratic Authority and The Separation of Church and State*, OXFORD University Press, 2011, 39.

⁶ J. Waltman, „The landscape of contemporary jurisprudence regarding free exercise of religion“, *Politikologija Religije*, 2/2013, 261.

⁷ Т. Маринковић, „Прилог за јавну расправу о уставности Закона о црквама и верским заједницама“, *Анали Правној факултету у Београду*, година LIX, 1/2011, 368.

⁸ G. Robbers, 2010, 320.

пензијског и инвалидског осигурања свештеника из буџета Републике Србије представља повреду начела забране дискриминације из чл. 21 Устава у односу на све друге приватне (образовне, културне итд.) институције, с једне стране, те у односу на грађане атеисте, с друге стране.

Закон о црквама и верским заједницама предвиђа да у циљу унапређења верске слободе и сарадње са црквама и верским заједницама, у обостраном интересу, држава може да материјално помаже цркве и верске заједнице.⁹ Такође, закон уређује да се средства за здравствено и пензијско и инвалидско осигурање свештеника односно верских службеника, могу обезбедити у буџету Републике Србије.¹⁰ Поред наведеног облика материјалне помоћи, Закон о црквама и верским заједницама (ЗЦВЗ) допушта и увођење пореских олакшица за цркве и верске заједнице, односно њихове донаторе.¹¹

Произлази да ЗЦВЗ познаје облике органског прожимања између државе и цркава и верских заједница, што је у супротности са начелом строге одвојености за које се опредељује Устав од 2006. године. Наиме, Устав изричито не забрањује држави да материјално помаже цркве и верске заједнице, али се може закључити да се Уставом од 2006. године желео направити отклон у том погледу у односу на решења Устава од 1990. године и ЗЦВЗ донетим под тим уставом. Из тих разлога, постоје ставови да буџетско финансирање осигурања свештеника нарушава начело световности државе, те на тај начин, индиректно, повређује и једнакост грађана, јер подразумева признавање одређених финансијских привилегија једној категорији становништва (свештеницима и верским службеницима) у односу на друге субјекте (приватне институције и грађане атеисте), за које се не може наћи објективно и разумно оправдање у важећем Уставу Србије.¹² Међутим, тај став ипак није у потпуност оправдан, о чему ће бити речи у даљем тексту рада.

2. Три модела односа између државе и цркве

Модел односа између државе и цркава и верских заједница могу да се одреде у широком луку, од релативно стриктне одвојености државе и цркава и верских заједница, али без изостанка веза и подршке, до

⁹ Закон о црквама и верским заједницама (ЗЦВЗ), *Сл. Гласник РС*, бр. 36/2006, члан 28. ст. 2

¹⁰ ЗЦВЗ, члан 29, ст. 2

¹¹ ЗЦВЗ, члан 30.

¹² Т. Маринковић, 380.

постојања државних цркава, или доминантних религија. Трећи модел, између два изложена, полази од обостране независности цркве и државе, али признаје да оне у исто време обављају мноштво заједничких задатака.¹³

Први модел је модел строгог раздвајања цркве и државе. Под овим моделом религија и политика се виде као јасно одвојене области људског рада које треба држати одвојено један од другог. Религија се посматра као лична, приватна ствар, која треба да буде препуштена области личног избора. Када су религија и политика помешане - или држава диктира верска уверења или религија користи државу да унапреди свој циљ, а самим тим и религија и политика пате. верске заједнице задржавају потпуну аутономију, оне ипак остају део јавног живота.

Други модел стоји на супротном крају од модела строгог раздвајања је модел државне цркве. Под овим моделом држава и црква формирају „партнерство“ у унапређивању циљева религије и државе. Црква и држава се виде као два стуба на којима једно стабилно и просперитетно друштво почива. Држава омогућује цркви препознатљивост, а често и финансијску подршку; црква обезбеђује држави ауру легитимности и традиције, признања и осећаја националног јединства.

Трећи модел односа државе је плуралистички или структурални плуралистички модел. Под овим моделом сматра се да се друштво састоји од великог броја конкурентских сфера и области друштвених активности, које се међутим међусобно допуњују. Међу њима укључено је образовање, бизнис, уметност и породица, али и религија и влада. Ове сфере имају различите активности и одговорности, а уживају аутономију у својим напорима да их испуне. Али кључно је напоменути да плуралистички модел религију види не као засебну сферу са ограниченим значајем за друге сфере као што је то код модела строгог раздвајања, већ као сферу која има утицај на читав живот.¹⁴

¹³ G.R. Robbers, „State and Church in the European Union“, in: G.Robbers (ed.), *State and Church in the European Union*, 2005.,78, наведено према: В. Ђурић, 143.

¹⁴ С. V. Monsma, J. C. Soper, *Church and State in Five Democracies- The challenge of Pluralism*, 10-11; О односу државе и цркве видети и Д. Симовић, „Европски уставни модели односа државе и цркве“, у: *Религија – Полијтика – Право* (ур. Ј. Ђурић, В. Џомић, М. Јевтић), Институт за упоредно право, Православна Митрополија Црногорско-приморска, ИИУ „Светигора“, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд – Будва 2015; В. Петров, В. Микић, „Начело лаицитета у савременој уставности“, у: *Религија – Полијтика – Право* (ур. Ј. Ђурић, В. Џомић, М. Јевтић), Институт за упоредно право, Православна Митрополија Црногорско-приморска, ИИУ „Светигора“, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд –

3. Упоредноправна решења у погледу пензијског, инвалидског и здравственог осигурања свештеника и верских лица

3.1. Грчка

У Грчкој држава финансира преовлађујућу веру, али нема црквеног пореза, већ се финансирање врши директним и индиректним субвенцијама, као и државним платама и пензијама за свештенство, осигурањем монаха и разним пореским олакшицама.

Свештеници који служе у болницама примају плату од локалних самоуправа, или управе болница, док је свештеницима у војсци и полицијским снагама признат официрски положај према ком примају плату и пензију.¹⁵

3.2. Словенија

У периоду по стицању независности за Словенију је карактеристично организационо јачање Римокатоличке цркве (РКЦ), али и појачано деловање других верских заједница. Мада је Закон о верској слободи донет тек 2007. године, мере које су се односиле на повраћај имовине, појава јаке католичке странке (Демохришћанска странка, касније Нова Словенија) створиле су сасвим нове могућности за РКЦ. У току целог овог периода и даље се примењивао принцип финансирања социјалног осигурања свештеника и монаха (првенствено РКЦ, уз врло мали број других), што је касније означено као „стечено право“.¹⁶ Уставни суд је у 90-им годинама више пута интервенисао у корист верских заједница (скоро искључиво Римокатоличке цркве), уважавајући их као „опште друштвено корисне установе“. Овај период завршава се доношењем Закона о верској слободи 2007.

Усвојени и важећи закон је писан тако да - без помињања иједне заједнице - повољно реши друштвени положај РКЦ и отежа положај нерегистрованим заједницама.¹⁷

Будва 2015; М. Станић, М. Ђорђевић, „Додир религије и секуларне државе-заклетва са религијским елементима председника и чланова парламената на примеру европских држава“, у: *Религија – Политика – Право* (ур. Ј. Ђурић, В. Џомић, М. Јевтић), Институт за упоредно право, Православна Митрополија Црногорско-приморска, ИИУ „Светигора“, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд – Будва 2015.

¹⁵ В. Ђурић, 148.

¹⁶ С. Флере, *Спорови око организације верској живојиш у Словенији*, дискурси, 184.

¹⁷ С. Флере, 185.

Учвршћење положаја РКЦ односило се пре свега на њене материјалне интересе. Њени материјални, али и идеолошки интереси односили су се и на запошљавање њених кадрова унутар државе. У ту сврху је Закон омогућио да се, као службена лица, запошљавају свештеници у затворима, болницама, полицији и војсци. Социјално осигурање свештеника, као и други облици материјалне помоћи, одређени су сразмерно броју чланова те заједнице. На сваких хиљаду верника обезбеђује се финансирање социјалног осигурања једног свештеника односно монаха.¹⁸

3.3. Црна Гора

Предложена законска решења у Црној Гори предвиђају да је верска заједница дужна да плаћа порезе, доприносе и друге дажбине, у складу са законом.¹⁹ Верски службеник има право на здравствено и пензијско и инвалидско осигурање. Верске заједнице могу основати установе за социјално, односно здравствено и пензијско и инвалидско осигурање верских службеника, а дужне су да пријаве верске службенике који остварују наведена права, у складу са прописима којим се уређује плаћање доприноса. Такође, верској заједници могу се обезбедити и средства у државном буџету за здравствено и пензијско и инвалидско осигурање верских службеника, у ком случају Влада утврђује износ средстава, при чему се на верске заједнице са малим бројем верника може применити начело позитивне дискриминације.²⁰

3.4. Босна и Херцеговина

Српска православна црква у послератном раздобљу никада није решила проблем финансијске самосталности од спољњег извора финансирања. Влада је плаћала годишње субвенције цркви делом у форми социјалног осигурања свештеника и помагања свештеничких удружења али делом и преко директних државних донација. Патријаршија је то прихватила као делимичну компензацију за одузету имовину после 1945. године. Помоћ државе је зависила од добре воље владајућих структура и била је условљена лојалним понашањем према држави од стране црквених представника. О њој се морало разговарати сваке године, што је цркву често доводило у подређен положај.

¹⁸ С. Флере, 186.

¹⁹ Нацрт Закона о слободи вероисповести Црне Горе, члан 30.

²⁰ Нацрт Закона о слободи вероисповести Црне Горе, члан 31.

Донације су даване углавном за покриће буџетског дефицита, за расходе у вези с дочеком иностраних делегација и одласка у иностранство вјерских делегација из Југославије, оправке и доградње вјерских објеката, организацију семинара, социјално осигурање итд.

Важећи закон предвиђа да су цркве и верске заједнице, њихове установе и предузећа, обвезни плаћати порез и доприносе на зараде запослених (пензионо, здравствено и инвалидско осигурање), те извршавати све друге законом прописане обавезе. Такође, држава се обавезује регулисати пензијско, инвалидско и здравствено осигурање вјерских службеника, посебним прописом.²¹

4. Пензијско, инвалидско и здравствено осигурање свештеника и верских лица у Републици Србији

Преднацрт Закона о црквама и верским заједницама из 2004. Године није био решио питање статуса запослених у верским заједницама као ни плаћање здравственог осигурања и пензија. Одговорност за плаћање доприноса је била остављена црквама и верским заједницама осим када су у питању школски вероучитељи. Преднацрт је обавезивао државу да плати здравствено, социјално и пензионо осигурање јеном броју свештеника свих рангова, примерено броју верника из сваке цркве и верске заједнице, као и монасима и монахињама.²²

Данас, у Србији, свештеници, односно верски службеници имају право на здравствено и пензијско и инвалидско осигурање, а ради унапређивања верске слободе, у сагласности са црквама и верским заједницама, та средства се могу обезбедити у буџету Републике Србије, у складу са законом. Уколико се средства обезбеде у буџету Републике Србије, Влада утврђује износе средстава за остваривање социјалних права свештеника односно верских службеника, равноправно и сразмерно броју верника појединих цркава и верских заједница, према последњем попису становништва у Републици, при чему се на цркве и верске заједнице са малим бројем верника може применити начело позитивне дискриминације.²³ Средства за уплату доприноса за обавезно пензијско и инвалидско и здравствено осигурање обезбеђују се у буџету Републике Србије до висине најниже месечне основице доприноса

²¹ Закон о слободи вјере и правном положају цркава и вјерских заједница у Босни и Херцеговини, *Службени гласник Босне и Херцеговине*, бр. 5/2004, члан 13.

²² А. Илић, „Однос религије и друштва у данашњој Србији“, *Религија и Толеранција*, 2013, 60.

²³ ЗЦВЗ, члан 29.

прописане Законом о доприносима за обавезно социјално осигурање.²⁴ Разлику доприноса између најниже месечне основице доприноса и одређене основице доприноса уплаћује осигураник, односно црква или верска заједница.²⁵

Цркве и верске заједнице могу оснивати самосталне фондове за социјално односно здравствено и пензијско и инвалидско осигурање својих свештеника односно верских службеника, у складу са својим аутономним прописима.

Надлежна организација за обавезно социјално осигурање доставља податке о осигураницима и променама у осигурању за осигуранике Пореској управи, у роковима прописаним Законом о доприносима за обавезно социјално осигурање. Основицу доприноса за сваког осигураника црква, односно верска заједница одређује у сарадњи са надлежном организацијом за обавезно социјално осигурање која податке о томе доставља Пореској управи, у складу са законом. Пореска управа доноси решења о задужењу, на основицу доприноса коју определи црква, односно верска заједница у сарадњи са надлежном организацијом за обавезно социјално осигурање.²⁶

5. Полемике у погледу регулисања пензијског, инвалидског и здравственог осигурања свештеника и верских лица у Републици Србији

Обезбеђивање средстава за остваривање здравственог, пензијског и инвалидског осигурања свештеника и верских лица у Републици Србији из буџета државе изазвало је различите реакције. Између осталих јавило се и мишљење да је оно супротно одредбама Устава²⁷, будући да улога државе није да финансира верске слободе, него да

²⁴ Уредба о уплати доприноса за пензијско и инвалидско и здравствено осигурање за свештенике и верске службенике, *Службени гласник РС*, бр. 46/12, члан 2.

²⁵ *Ibid.*

²⁶ Уредба о уплати доприноса за пензијско и инвалидско и здравствено осигурање за свештенике и верске службенике, члан 4.

²⁷ „Пред Уставом и законом сви су једнаки.

Свако има право на једнаку законску заштиту, без дискриминације. Забрањена је свака дискриминација, непосредна или посредна, по било ком основу, а нарочито по основу расе, пола, националне припадности, друштвеног порекла, рођења, вероисповести, политичког или другог уверења, имовног стања, културе, језика, старости и психичког или физичког инвалидитета. Не сматрају се дискриминацијом посебне мере које Република Србија може увести ради постизања пуне равноправности лица или групе лица која су суштински у неједнаком положају са осталим грађанима.“, Устав РС, члан 21.

гарантује слободу вероисповести и неисповедања, као равноправност црква и верских заједница и организација. Из тих разлога покренута је и иницијатива за оцену уставности и законитости наведене одредбе, а наводећи да овај вид осигурања свештеника и верских лица представља „дискриминацију осталих професионалаца, а посебно атеиста“. То практично значи да држава промовише и финансира веровање, што ставља у неравноправан положај грађане који имају право на неверовање, неисповедање. Из тих разлога би држава како би обезбедила стварну равноправност и забрану дискриминације, морала да финансира и организацију која би промовисала та права. Осим тога, по овом мишљењу, неправично је и супротно забрани дискриминације обезбеђивање доприноса свештеницима и верским службеницима из буџета Републике Србије, јер се не обезбеђују из буџета ни средства за доприносе за запослене у приватним образовним и културним институцијама, за припаднике приватних обезбеђења, приватне лекаре и стоматологе, као и за запослене у другим примарно нелукративним областима од јавног значаја. Свештеници и верски службеници нису државни службеници. Наводи се да се оваквим законским уређењем крши не само забрана дискриминације, већ и уставни положај свих осталих пензионера.

Неспорно је да држава може да предвиди финансијске олакшице и поједине видове буџетског финансирања у циљу остваривања појединих права и слобода. Из тих разлога се сматра да схватање према којем финансирање о којем је реч значи дискриминацију атеиста јер ставља у неравноправан положај грађане који имају право на неверовање, није основано. Наиме грађани као порески обвезници не могу да захтевају да њихова пореска давања не буду намењена у одређене сврхе, а самим тим одређивање сврхе којој су намењена пореска давања супротно захтевима одређених пореских обвезника не значи њихову дискриминацију.

Устав непосредно не уређује право на здравствено осигурање и пензијско осигурање нити финансирање пензијског, инвалидског и здравственог осигурања већ се та права уређују законом.²⁸ Такође, здравствено, пензијско и инвалидско осигурање свештеника, односно верских службеника не уређује се Законом о црквама и верским заједницама већ Законом о здравственом осигурању²⁹, Законом о пензијском

²⁸ Одлука о одбијању предлога за оцену уставности/законитости Закона о црквама и верским заједницама бр ГУз-455/2011, *Службени гласник РС*, бр. 23/2013

²⁹ Закон о здравственом осигурању, *Службени гласник РС*, бр. 25/2019.

и инвалидском осигурању³⁰ и Законом о доприносима за обавезно социјално осигурање³¹, и према овим, посебним законима, свештеници, односно верски службеници обухваћени су обавезним осигурањем, али су они обвезници плаћања доприноса.

Наиме, према одредбама Закона о здравственом осигурању, обавезним здравственим осигурањем запосленима а и другим грађанима обухваћеним овим осигурањем обезбеђује се право на здравствену заштиту и право на новчане накнаде за случајеве утврђене тим законом, уплатом доприноса за обавезно здравствено осигурање, а осигураници су физичка лица која су обавезно осигурана у складу са овим законом, и то, поред осталих, свештеници и верски службеници које те послове обављају као самосталну делатност.³²

Према одредбама Закона о пензијском и инвалидском осигурању, којим је уређено обавезно пензијско и инвалидско осигурање и којим се обезбеђују права за случај старости, инвалидности, смрти и телесног оштећења, обавезно осигурана лица су и лица која самостално обављају делатност (осигураник самосталних делатности)³³, а то су и свештеници и верски службеници ако нису обавезно осигурани по основу запослења, с тим што пензијско и инвалидско осигурање обезбеђује и спроводи фонд. Одредбама Закона о доприносима за обавезно социјално осигурање се поред осталог уређују доприноси за обавезно социјално осигурање, обвезници доприноса, начин обрачунавања и плаћања доприноса. Према овим одредбама обвезници доприноса су осигураници, у складу са законом који уређује систем обавезног пензијског и инвалидског осигурања, односно законом којим се уређује систем обавезног здравственог осигурања, поред осталих и свештеници и верски службеници³⁴. Основица доприноса за та лица (свештенике и верске службенике) је један од износа, који полазећи од дужности на коју је осигураник распоређен,

³⁰ Закон о пензијском и инвалидском осигурању, *Службени гласник РС*, бр. 34/2003, 64/2004 – одлука УСРС, 84/2004 - др. закон, 85/2005, 101/2005 – др. закон, 63/2006 – одлука УСРС, 5/2009, 107/2009, 101/2010, 93/2012, 62/2013, 108/2013, 75/2014, 142/2014, 73/2018 и 46/2019 – одлука УС.

³¹ Законом о доприносима за обавезно социјално осигурање, *Службени гласник РС*, бр. 84/2004, 61/2005, 62/2006, 5/2009, 52/2011, 101/2011, 7/2012 - усклађени дин. изн., 8/2013 - усклађени дин. изн., 47/2013, 108/2013, 6/2014 - усклађени дин. изн., 57/2014, 68/2014 - др. закон, 5/2015 - усклађени дин. изн., 112/2015, 5/2016 - усклађени дин. изн., 7/2017 - усклађени дин. изн., 113/2017, 7/2018 - усклађени дин. изн., 95/2018 и 4/2019 - усклађени дин. изн.

³² Закон о здравственом осигурању, члан 11, став 1, тачка 20.

³³ Закон о пензијском и инвалидском осигурању, члан 12.

³⁴ Закон о доприносима за обавезно социјално осигурање, члан 7 и члан 8.

његове школске спреме, година радног стажа и других критеријума садржаних у унутрашњем законодавству цркве, односно верске заједнице, определи црква, односно верска заједница. Такође, овим законом је предвиђено да допринос за пензијско и инвалидско осигурање и допринос за здравствено осигурање за свештенике и верске службенике може плаћати јединица локалне самоуправе, јединица територијалне аутономије или Република Србија.³⁵

Из наведених законских одредаба произлази да су свештеници, односно верски службеници обвезници плаћања доприноса за обавезно здравствено пензијско и инвалидско осигурање, док је одредбом Закона о црквама и верским заједницама прописана само могућност да се средства за здравствено и пензијско и инвалидско осигурање тих лица могу обезбедити у буџету Републике Србије.

Осим тога, Законом о буџету³⁶ предвиђена су као расход буџета средства која се из буџета преносе организацијама обавезног социјалног осигурања.

Могућност прописана у Закона о црквама и верским заједницама да се средства за осигурање свештеника, односно верских службеника могу обезбедити у буџету Републике Србије, није изузетак у односу на правни систем и није изузетна само у односу на ову категорију лица, будући да се и фонд пензијског и инвалидског осигурања великим делом финансира из буџета Републике Србије и јединица локалне самоуправе и аутономне покрајине. Такође, према Закону о здравственој заштити, низ категорија лица осигураника без здравствене заштите финансира се на терет буџета.³⁷ Из тих разлога, може се закључити да оспорена одредба Закона није такве природе да доводи у посебан положај само једну категорију лица, односно свештенике и верске службеника, нити је ово гарантовано право, већ је то могућност дата у складу са одговарајућим законима, односно Законом о здравственом осигурању, Законом о пензијском и инвалидском осигурању, Законом о доприносима за обавезно социјално осигурање и Законом о буџету.

Како се стицање и остваривање права на пензијско, инвалидско и здравствено осигурање и дефинисање шта и која лица обухвата то осигурање и како се финансирају права из тих облика осигурања не уређује Законом о црквама и верским заједницама, већ је уређено посебним законима, сагласно уставним овлашћенима из Устава, то

³⁵ Закон о доприносима за обавезно социјално осигурање, члан 64а.

³⁶ Закон о буџету Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр 95/2018.

³⁷ Закон о здравственој заштити, *Службени гласник РС*, бр. 25/2019, члан 11.

из свега наведеног произлази да се поменутом одредбом Закона, као упућујућом нормом, не уређују финансирање осигурања свештеника, односно верских службеника, нити се оспореном одредбом Закона повређује једнакост грађана пред Уставом и законом, а ни одредба Устава која утврђује да се пензијско осигурање уређује законом.³⁸

Према Закону о здравственом осигурању, односно Закону о пензијском и инвалидском осигурању, смисао и циљ уплате доприноса је обезбеђење права на здравствену заштиту и права на новчане накнаде за случајеве утврђене законом, односно обезбеђење средстава за случај старости и инвалидности, смрти и телесног оштећења. Самим тим је прописивање да се средства за здравствено, пензијско и инвалидско осигурање свештеника, односно верских службеника могу обезбедити у буџету, а „ради унапређивања верске слободе“ противи сврси због које се финансира здравствено, односно пензијско и инвалидско осигурање. Међутим, оспорена одредба Закона не угрожава суштину права на здравствено пензијско и инвалидско осигурање, нити владавину права, као основну претпоставку Устава, већ повезано са осталим нормама Закона даје смисао у примени и коришћењу ове могућности, које се остварује на основу осталих одредаба закона.

Из свих наведених разлога је и Уставни суд нашао да разлог оспоравања који је истакао иницијатор предлога за оцену уставности и законитости члана 29. тачка 2 Закона о црквама и верским заједницама наводећи да он „финансира веровање“, не даје основа за утврђивање неуставности одредбе члана 29. став 2. Закона, без обзира што се сврха те одредбе противи суштини и смислу обезбеђења средстава за здравствено и пензијско и инвалидско осигурање. Уставни суд је указао да не може да улази у критику циљева који су овом нормом Закона постављени, сагласно надлежности овог суда утврђеној одредбама члана 167. Устава. Такође, узимајући у обзир све наведено Уставни суд је нашао да је иницијатива за оцену уставности и законитости наведене одредбе неприхватљива.³⁹

6. Закључак

Однос који постоји између државе и цркве од изузетног је значаја за питање здравственог, пензијског и инвалидског осигурања свештеника и верских лица. Регулисање овог питања у Републици Србији

³⁸ Устав РС, члан 70.

³⁹ Одлука о одбијању предлога за оцену уставности/законитости Закона о црквама и верским заједницама бр ГУз-455/2011, *Службени гласник РС*, бр. 23/2013.

је изазвало полемике у погледу оправданости обезбеђивања средстава за наведено осигурање у буџету. Међутим, из законских одредаба произилази да су свештеници, односно верски службеници обвезници плаћања доприноса за обавезно здравствено пензијско и инвалидско осигурање, док је одредбом Закона о црквама и верским заједницама прописана само могућност да се средства за здравствено и пензијско и инвалидско осигурање тих лица могу обезбедити у буџету Републике Србије. Такође, значајно је да могућност прописана у Закона о црквама и верским заједницама да се средства за осигурање свештеника, односно верских службеника могу обезбедити у буџету Републике Србије и није изузетна само у односу на ову категорију лица, будући да се и фонд пензијског и инвалидског осигурања великим делом финансира из буџета Републике Србије и јединица локалне самоуправе и аутономне покрајине. Поред тога, према Закону о здравственој заштити, низ категорија лица осигураника без здравствене заштите финансира се на терет буџета. Из свега наведеног може се закључити да наведена одредба није у супротности са одредбама које прописује Устав Републике Србије.

Iva Tošić, M.A.

Research Trainee

Institute of Comparative Law, Belgrade

THE RELATIONSHIP BETWEEN THE STATE AND THE CHURCH IN TERMS OF PRIEST HEALTH, RETIREMENT AND DISABILITY INSURANCE

Summary

There is no uniform model of state-church relations in the world. These relations may be based on the model of separation of church and state, or the model of state churches and dominant religions, and within these different systems emerge, varying from moderate to extreme. Nevertheless, in theory there are three models of these relations, the strict separation model, the state church model and the pluralistic model. These relationships are of paramount importance when it comes to the health, retirement and disability insurance of priests and religious persons, especially in a country such as the Republic of Serbia where the determination for a secular state is raised to the rank of constitutional principle. In the first part of the paper the author deals with the relationship that exists between the state and the church and the models of those relationships that exist in the world, as well as priests and religious persons insurance in certain countries of Europe. The second part will discuss the regulation of this insurance in the Republic of Serbia, as well as the question whether the financing of this insurance from the state budget violates the provisions of the Constitution.

Keywords: priest, religious person, insurance, budget, state, church.